

НАПРЯМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

Наукові праці МАУП, 2008, вип. 2(18), с. 128–132

Розкрито поняття інвестицій, виокремлено основні завдання планування та оптимізації інвестицій, проаналізовано можливі напрями використання вільних грошових коштів підприємств. Обґрунтовано основні фактори, що зумовлюють інвестиційну привабливість підприємства, надано рекомендації щодо розробки моделі для визначення оптимальних параметрів інвестиційної політики підприємства.

Сьогодні для України, зокрема для сільсько-го господарства, вирішальне значення має ефективна інвестиційна політика, яка передбачає вирішення таких важливих питань, як залучення інвестицій, вибір оптимальних напрямів інвестування, ефективне управління інвестиційним процесом.

Поняття інвестицій на сьогодні має досить широке тлумачення. У різних розділах економічних наук і різних сферах практичної діяльності його зміст виявляє свої особливості. Так, у макроекономічній теорії інвестиції розуміються як сукупність видатків підприємства (видатки на нові засоби виробництва, вкладення коштів у нове житло, приріст їх запасів). Іншими словами, інвестиції є частиною валового внутрішнього продукту, але вони не використовуються в поточному періоді, а більше призначені для приросту капіталу в економіці.

У макроекономіці інвестування являє собою процес створення нового капіталу (засобів виробництва і матеріальних ресурсів). Фінансова теорія визначає інвестиції як придбання реальних (фінансових) активів. Це сьогоднішні затрати заради отримання будь-якої користі у майбутньому. Інвестиції — це своєрідний обмін певної сьогоднішньої вартості на майбутню вартість [6, 80].

Одним із основних механізмів здійснення інвестиційної діяльності є діяльність на ринку корпоративних цінних паперів. З розвитком акціонерних товариств, які здійснюють безпосередньо емісію цінних паперів, фондові оператори отри-

мують широкі можливості з вкладення капіталу в акції, векселі та облігації виробничих підприємств і банків [11, 20].

Підприємство є основною ланкою народного господарства. В ньому відбуваються складні техніко-економічні процеси, пов'язані з виробництвом матеріальних благ і отриманням національного доходу. Тому таким важливим є покращання структури і форм управління, методів виробництва і планування, виявлення резервів виробничо-господарської діяльності підприємства, більш раціональне використання ресурсів та організації збуту готової продукції, покращання умов праці та збуту, підвищення культурного рівня життя працівників [5, 8].

Кількісна оцінка інвестиційної привабливості підприємств, з одного боку, значно полегшує вибір інвестора щодо ефективного об'єкта інвестування, з іншого — маючи інформацію про те, які фактори зумовлюють інвестиційну привабливість, в який спосіб вони впливають на неї, маючи можливість визначити цей вплив кількісно, потенційний інвестор зможе ефективно нею управляти з метою підвищення ринкової вартості підприємства у майбутньому [7, 188].

На думку В. Гриба, на сучасному фондовому ринку основні фактори, які визначають мету інвестиційної діяльності в даному секторі фондового ринку — це потреба в отриманні доходу і забезпеченні ліквідності певної групи активів [4, 3].

Процес створення будь-яких товарів чи послуг передбачає використання засобів виробниц-

тва. Початок будь-якого виробництва неможливий без створення нового капіталу, так само як тривалість виробничого процесу вимагає затрат на відновлення капіталу, що пов'язано з фізичним зносом чи моральним старінням засобів виробництва. З появою перших документально оформлених фінансових зобов'язань пов'язано зародження фінансового ринку. Його, як і ринок капіталу, у фінансовій теорії розглядають як ринок займаних засобів. В якості ціни виступає процент, який виплачується позичальником упродовж певного періоду кредитору за право користування його засобами (коштами). Всі учасники ринку намагаються максимізувати власні вигоди, що досягається шляхом вирішення певних завдань планування та оптимізації інвестицій:

- інвестування власного виробництва за рахунок власних коштів, випуску акцій та ін.;
- розподілення обсягів виробництва між підприємствами децентралізованої системи;
- інвестування в інші виробництва від придбання акцій постачальників і споживачів продукції до придбання у власність інших виробництв;
- інноваційні інвестиції у будівництво нових об'єктів, у винайдення нових технологій, виготовлення нових продуктів нових підприємств.

Оптимальне управління інвестиційними процесами — це досить складне завдання через невизначеність діючих факторів і складність процесів. З переходом на ринкові засади господарювання зростає роль фінансової діяльності підприємств. Пошук фінансових операцій з цінними паперами з інших питань фінансової діяльності набуває важливого значення для фінансових служб агропромислових підприємств. Підприємства отримують дохід від таких видів фінансової діяльності:

- придбання акцій, обладнання та інших цінних паперів;
- продаж акцій;
- цільові грошові вклади;
- валютні операції;
- пайові внески, часткова участь у діяльності інших підприємств;
- надання позик;
- лізингові та орендні операції.

Важливим напрямом фінансової діяльності підприємств за ринкової економіки є раціональне використання вільних фінансових ресурсів, пошук ефективного інвестування коштів, які даватимуть підприємству додатковий прибуток. Прибуткове інвестування грошових коштів здій-

снюється на фінансовому ринку. Купуючи акції, облігації інших підприємств, необхідно виходити з того, що інвестувати треба тільки надлишкові фінансові ресурси. При цьому в підприємства мають бути готівкові кошти на випадок надзвичайних обставин. Ця готівка може бути у формі грошового залишку на банківських рахунках або у високоліквідних цінних паперів (державні облігації).

У процесі обороту капіталу агропромислових підприємств певна його частина постійно перебуває у формі тимчасово вільних коштів. Це зумовлено тим, що строки надходження коштів від реалізації продукції і строки витрат на виробничі потреби не збігаються. Вільні кошти в окремі періоди року створюються у процесі виконання державного бюджету у вигляді:

- перевищення суми доходів над видатками;
- залишків на поточних рахунках бюджетних установ та інших коштів.

Значні суми вільних коштів населення має внаслідок систематичного зростання доходів. У періоди, коли в одних підприємствах, організаціях, установах частина коштів перебуває тимчасово вільною, інші підприємства для нормальної діяльності потребують на деякий час додаткових коштів. Здебільшого така потреба виникає у суб'єктів господарювання із сезонним характером виробництва, особливо у сільському господарстві, а також у промислових підприємств, які заготовляють і переробляють продукцію рослинництва. За рахунок власних оборотних коштів підприємство забезпечує свої поточні потреби, а за рахунок банківських кредитів задовольняє тимчасові потреби у витратах для створення сезонних запасів товарно-матеріальних цінностей. Такий порядок створення товарооборотних засобів сприяє найбільш повному їх використанню. Це забезпечує господарську самостійність підприємств, підвищує їх відповідальність за збереження та ефективне використання коштів, зміцнює комерційний розрахунок.

Отже, за ринкової економіки фінансово-інвестиційна діяльність створює постійне джерело грошових доходів і забезпечує балансний прибуток підприємств.

Інвестиції в цінні папери є одним із найважливіших фінансових інструментів, призначених для створення і залучення нового капіталу. Один з основних механізмів здійснення інвестиційної діяльності — це діяльність на ринку корпоративних цінних паперів. Угода з корпоративними цінними паперами здійснюється за ініціативи ін-

вестора, від його імені та за його рахунок. З розвитком акціонерних товариств, які здійснюють безпосередньо емісію цінних паперів, фондові оператори отримують широкі можливості з вкладення капіталу в акції, векселі та облігації виробничих підприємств і банків.

На сучасному фондовому ринку основні фактори, які визначають мету інвестиційної діяльності, — це потреба в отриманні доходу і забезпеченні ліквідності певної групи активів. Інвестиції в корпоративні цінні папери можна поділити на основні категорії:

- придбання акцій для контролю за власністю, участі в капіталі чи іншої мети, пов'язаної з пайовою природою цінних паперів;
- вкладення в цінні папери з метою вигідного розміщення засобів, їх диверсифікації та отримання як регулярного (дивіденд, процент), так і спекулятивного прибутку від продажу;
- короткочасні спекуляції та арбітражні угоди;
- вкладення у векселі чи інші боргові зобов'язання, які є формами кредитування.

У сучасній Україні найбільш поширений ринок цінних паперів першого типу (придбання акцій), що сприяло, з одного боку, прискоренню приватизації базових галузей народного господарства, а з іншого — досить успішному розвитку фондового ринку. Водночас новостворені акціонерні товариства не приділяють достатньої уваги портфельним інвестиціям, що дає змогу залучити активи, не зменшуючи при цьому паю власності. Однак світова практика засвідчує, що в руках фондових торговців зосереджені значні грошові кошти, які у формі портфельних інвестицій могли б дати суттєвий поштовх розвитку промислових підприємств. Природно, що залучення зовнішніх фінансових ресурсів має сенс, коли є гарантія високої ефективності їх використання. При цьому стратегічний напрям підприємства — це отримання власних коштів та інвестування їх у власне виробництво.

Сьогодні національні рейтинги інвестиційного клімату і ризиків є невід'ємним атрибутом аналітики суспільно-економічної ситуації в кожній країні. Вони періодично публікуються провідними економічними журналами світу (Euromoney, Fortune, The economist), а також відомими агентствами (Mody's, IBCA). У кожного інвестора є власне уявлення про допустимий для нього ризик і прибуток. Як зовнішні, так і внутрішні інвестори

гостро потребують сьогоднішньої інформації про розвиток економічної ситуації по всій Україні, щоб, проаналізувавши її, спрогнозувати свою інвестиційну діяльність.

Для економічного розвитку останніх років характерним є поглиблення міжрегіональних контрастів і концентрація економічної активності в окремих регіонах України. Це свідчить про важливість і необхідність врахування відмінностей в регіональних умовах господарювання та інвестування в Україну.

Зазвичай будь-яке підприємство прагне використовувати оптимальну кількість різних факторів виробництва в умовах інвестування. Відомо, що новий капітал виникає тоді, коли залучені засоби дають змогу компенсувати первісні затрати та отримати додатковий прибуток. Іншими словами, спонукаючим мотивом для інвестування є не оптимальна відповідність факторів виробництва, а можливість отримання додаткового прибутку при залученні додаткового капіталу.

Модель пропозиції залучення засобів випливає з теорії міжчасового вибору. За словами економіста-неокласика Ірвінга Фішера, зазвичай люди зберігають частину поточного доходу, але можливий і зворотний зв'язок — упродовж життя люди потребують більше коштів, ніж вони можуть собі дозволити з огляду на поточний дохід. Тому така потреба реалізується за рахунок залучених засобів, при цьому передбачається відмова від якоїсь частини майбутнього споживання.

Наведемо основні фактори, які визначають суму інвестицій і процентну ставку в ринковій економіці:

- інвестиційні можливості;
- надання переваги людей поточним або майбутнім потребам;
- період інвестування і ризик, пов'язаний з поверненням залучених коштів (фінансові активи мають пізні строки повернення, крім того, немає чітких гарантій щодо отримання майбутніх доходів).

Об'єми пропозиції коштів визначаються державними фінансовими інститутами (головний серед них — Центральний банк). Ринок капіталу утворюється, з одного боку, державними фінансовими інститутами, які регулюють пропозицію капіталу, з іншого — економічними агентами, які виявляють попит на гроші. Держава, маючи можливість регулювати пропозицію коштів, впливає на фінансові можливості домашніх господарств відносно споживання і заощадження. Капітал буде нейтральним, коли кількість грошей в еконо-

міці впливатиме тільки на рівень цін, не впливаючи при цьому на обсяг випуску товарів, процентну ставку, рівень зайнятості та ін. Держава, змінюючи об'єм запропонованих коштів, здатна впливати на ставки дохідності фінансових інструментів у короткостроковій перспективі, на збільшення пропозицій капіталу, зниження реальних процентних ставок. Але в довгостроковому періоді збільшення кількості грошей впливає на темп інфляції і призводить до зростання номінальних процентних ставок.

Основою фінансової інвестиційної діяльності підприємства є принцип здійснення певних платежів за одержання товару (робіт, послуг) з відстрочкою їх оплати, передання вільних грошових коштів однією юридичною чи фізичною особою іншій.

У результаті аналізу інвестиційної діяльності акціонерних товариств було встановлено, що в їх діяльності важливу роль відіграє фактор ризику на ринках капіталу та фінансовому ринку, оскільки учасники ринкової діяльності досить часто змушені приймати ризиковані рішення [9, 20]. Існують три можливі ситуації вибору рішення:

- вибір у визначеності — коли результат рішення детермінований і може бути визначений завчасно;
- вибір в умовах ризику — результат завчасно і в точності не може бути відомий, але існує інформація про вірогідні можливі наслідки;
- вибір в умовах невизначеності — результат випадковий, крім цього, цілком відсутня інформація про вірогідні наслідки рішення.

Рівень інвестиційного ризику зазвичай оцінюється з урахуванням певної сукупності показників — чинників ризику. Інколи в узагальненій оцінці рівня ризику поряд з чинниками ризику враховують показники, що служать симптомами появи небажаної для інвестора ситуації, які супроводжують небажані події, але не впливають безпосередньо на рівень інвестиційного ризику.

Наявність ризику свідчить про нестабільність або невпевненість у майбутньому. Ризик також зменшує вартість грошей. Через непевність у майбутньому ризик з часом зростає. У зв'язку з цим інвестори не мають гарантії, що отримають якісь дивіденди і ціна акцій не зменшиться. Невпевненість зростає відповідно до тривалості прогнозованого періоду. Адекватно зростає і ризик. Відповідно зменшується вартість майбутніх грошових доходів.

Фінансування може здійснюватись у кількох напрямках:

- 1) розміщення коштів у банках (на депозитні рахунки) під певний відсоток і за необхідності до запитання;
- 2) надання позик іншим підприємствам у вигляді довго- та короткострокових кредитів, як правило, під 20 %;
- 3) інвестування діяльності інших підприємств.

У процесі прийняття рішення про фінансування інвестор враховує власні цілі та переваги відносно ризику і доходів; оцінює корисність інвестиційних можливостей щодо конкретного об'єкта, тобто оцінює справжню вартість фінансових активів. Від того, наскільки точно буде визначено справжню вартість активу, від поінформованості інвестора стосовно всіх факторів, що впливають на майбутній результат діяльності, залежить остаточне рішення про інвестування.

Ефективність інвестування, як правило, оцінюється у грошовому виразі. Купівельна спроможність одної грошової одиниці у часі змінюється внаслідок зміни ціни на товар і умов. Інвестора цікавить передусім не збільшення номінальної кількості грошей, а сума приросту реального багатства, яка оцінюється обсягом товару, який можна придбати на отриманий від інвестицій дохід.

При оцінюванні інвестиційних рішень інвестор враховує тільки два найважливіші показники — очікувану ставку дохідності і ступінь ризику, тобто відхилення випадкових величин ставки дохідності від свого середнього значення. Тому для прийняття правильного рішення слід проаналізувати насамперед можливу дохідність і фактор ризику при вкладенні коштів у той чи інший проект. Очікуваний прибуток є благом з додатною корисністю, проте це благо потрібно зіставляти з певним антиблагом у ризикових операціях. Здебільше люди мотивують свій вибір таким чином: корисність очікуваного прибутку істотно зменшиться через ризик. Зазначимо, що вибір на користь ризикованого чи безризикованого активу залежить від уподобань індивіда щодо ризику.

Проте для всіх інвесторів, які перебувають у стані рівноваги, гранична норма заміни ступеня ризику очікуваного доходу однакова. Якщо ж перша одиниця ступеня ризику вимагає більше відшкодувань для інвестора, ніж премія за ризик, тоді інвестиції в ризикований актив недоцільні. Орієнтація на сподіваний прибуток (дивіденд) сприяє формуванню лише одноманітного портфеля, в якому містяться акції лише одного виду.

Звідси випливає висновок про недоцільність вкладення коштів в один актив, оскільки це є надміру ризикованим кроком. Більш привабливим є портфель, складений на підставі сподіваної корисності прибутку, оскільки падіння курсу акцій одного об'єкта може компенсуватися зростанням акцій іншого.

Інвестор може прийняти не тільки одне рішення, а й створити комбінацію можливих інвестицій, розподіляючи багатство у різних напрямках вкладень. Вибір інвестора залежить від того, як він оцінить кожен з вигравів, тобто якою буде користь від кожного з варіантів фінансових вкладень.

Вибір в умовах невизначеності для більшості реальних ситуацій не є характерним. Як правило, індивід, що приймає рішення, вже має певне уявлення про об'єкт інвестування, яке ґрунтується на попередньому досвіді різних експертів. Виходячи з цього він визначає вірогідність можливих ситуацій. Якщо відсутня будь-яка інформація, можна виходити з так званого принципу максимуму невизначеності, згідно з яким вважаються рівновеликими можливі наслідки. Невизначеність та ризик істотно коригують наші уявлення щодо ефективності рішень і проектів. Ризик — це своєрідний елемент проекту, який впливає на його ефективність, або його корисність, тобто на зміну властивості речовини, матерії, інформації, товару, послуги задовольняти потреби людини.

Не менш важливим у фінансуванні також є фактор часу. Витрати і доходи, пов'язані з будь-якою інвестицією, так чи інакше розподіляються у часі. Вартість затрат і корисність проекту залежать від періоду часу, на який вони припадають.

Тому ефективність інвестицій необхідно оцінювати з урахуванням вартості затрат і доходів, розподілених у часі.

Література

1. Закон України "Про цінні папери та фондовий ринок" від 22 березня 2006 р. № 3480-IV // ВВР України. — 2006. — № 31. — Ст. 268.
2. Закон України "Про господарські товариства" від 19 вересня 1991 р. № 1576-12 зі змін. і допов. // ВВР України. — 2007. — № 33. — Ст. 440.
3. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII зі змін. і допов. // ВВР України. — 2007. — № 34. — Ст. 444.
4. Гриб В. Фондовий ринок України. По матеріалам УФСМ. Транскордонне співробітництво регіонів у контексті // Екон. вісті. — 2007. — № 729(196), 7 груд.
5. Кулицький С. П. Основи організації інформаційної діяльності у сфері управління: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2002. — 224 с.
6. Лайко П. Фінанси АПК. — К.: Дія, 2000. — 300 с.
7. Роботко С. Моделі імунізації управління інвестиційним портфелем // Прогресивні матеріали, технології та обладнання в машино- та приладобудуванні: Тези доп. IV наук.-техн. конф. — Тернопіль: ТДТУ, 2000. — С. 187–200.
8. Словник-довідник з питань управління проектами / Уклад. С. Д. Бушуєв. — К.: Вид. дім "Ділова Україна", 2002. — 640 с.
9. Хохлов Н. В. Управление риском: Учеб. пособие для вузов. — М.: ЮНИТИ-Дана, 2001. — 250 с.
10. Чернов В. А. Финансовая политика организации: Учеб. пособие / Под ред. М. И. Бяконова. — М.: ЮНИТИ-Дана, 2003. — 247 с.
11. Шклярчук С. Г. Портфельное инвестирование. Теория и практика: Учеб. пособие. — К.: Нора-принт, 2000. — 350 с.

На сучасному фондовому ринку вибір напрямку інвестиційної діяльності залежить від основних факторів, які визначають мету інвестиційної діяльності — отримання доходу і забезпечення ліквідності певної групи активів. Об'єм інвестицій і процентну ставку визначають такі основні фактори, як інвестиційні можливості надання переваги поточним чи майбутнім потребам людей, час і ризик інвестування.

На современном фондовом рынке выбор направления инвестиционной деятельности зависит от основных факторов, которые определяют цель инвестиционной деятельности — получение дохода и обеспечение ликвидности определенной группы активов. Объем инвестиций и процентную ставку определяют такие основные факторы, как инвестиционные возможности, предоставление преимуществ текущим или будущим потребностям людей, время и риск инвестирования.

At the modern fund market the choice of direction investment activity depends on such factors as a necessity in the receipt of profit and providing of liquidity of certain group of assets. Basic factors, which determine the volume of investments and interest rate: possibilities of investments; grant of advantage between current and future necessities, time and risk.

Надійшла 18 лютого 2008 р.